

Рецензенти:

Є.В. Додін, доктор юридичних наук, професор

В.О. Шамрай, доктор наук з державного управління

**3-12 Забарний Г.Г., Калюжний Р.А., Терещук О.В.,
Шкарупа В.К.**

Адміністративне право України: Посіб. для підготов. до іспитів. – К.: Вид. Паливода А.В., 2001. – 194 с. – (Б-чка студента). – Бібліогр.: с.198-202.

ISBN 966-95-871-1-5

У навчальному посібнику компактно викладено навчальний матеріал з курсу адміністративного права України для вищих юридичних навчальних закладів, який представлений у формі відповідей на питання, що виносяться на екзамені. Використовуючи даний посібник під час підготовки до екзаменів, студенти зможуть в оптимально стислі строки систематизувати і конкретизувати пройдений матеріал, зосередити свою увагу на основних поняттях, сформулювати приблизну структуру (план) відповідей.

Розрахований на студентів юридичних спеціальностей та інших навчальних закладів, де вивчається адміністративне право. Буде корисний також і для абітурієнтів.

ISBN 966-95-871-1-5

© Забарний Г.Г., Калюжний Р.А.,
Терещук О.В., Шкарупа В.К., 2001
© Дизайн та макет обкладинки –
художник Лада Холошо. 2001.

Україна переживає надзвичайно складний період становлення своєї державності. З проголошенням та початком розбудови демократичної правової держави на базі ринкової економіки в Україні розпочався перехідний період від однієї суспільно-економічної формації до іншої якій, поряд з іншими важливими соціально-економічними чинниками, характеризується значним оновленням змісту, форм та методів державної діяльності, більш чітким розподілом повноважень між окремими гілками державної влади, глибокою структурною перебудовою державного механізму, пошуком ефективних шляхів правового регулювання нових суспільних відносин на кардинально оновленій правовій базі, основу якої сьогодні становить нова Конституція України. Вона віднесла забезпечення прав і свобод людини, соціальний, правовий та економічний захист громадян до найважливіших функцій держави.

Реалізація конституційних положень значною мірою залежить від організації державного управління, діяльності відповідних державних органів та їх посадових осіб.

З метою забезпечення реформування системи державного управління створення умов для побудови демократичної, соціальної, правової держави, утворення і забезпечення прав людини і громадянина розроблена і втілюється в життя Концепція адміністративної реформи в Україні. Ключове місце у правовому забезпеченні якої посідає адміністративне право – найважливіша фундаментальна галузь правової системи України, нормами якого регулюються суспільні відносини, що складаються здебільшого у сфері державного управління в процесі здійснення виконавчої влади. Адміністративне право України є також однією з профілюючих юридичних дисциплін у всіх навчальних закладах юридичного профілю, яка передбачає вивчення складного комплексу теоретичних положень та правових інститутів, значного масиву нормативно-правових актів, що містять норми адміністративного права і визначають правовий статус

різних суб'єктів управлінських стосунків, а також широкого діапазону суспільних відносин управлінського характеру з урахуванням їх різнобічного адміністративно-правового регулювання.

Даний навчальний посібник не є альтернативою підручникам для отримання фундаментальних знань, а є посібником для підготовки і успішної здачі екзаменів. В ньому, на відміну від нині існуючих підручників з адміністративного права, матеріал подається стисло, конкретизовано у формі запитань і відповідей. Це допоможе студентам систематизувати знання, що отримані в процесі вивчення адміністративного права України, сконцентрувати свою увагу на основних поняттях, їх ознаках та особливостях, сформуванню приблизну структуру (план) відповіді на можливі екзаменаційні питання.

Ця книга започатковує видавничу серію "Бібліотечка студента" до якої увійдуть навчальні посібники з профільючих дисциплін, що вивчаються у всіх навчальних закладах юридичного профілю.

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

ПИТАННЯ 1. Поняття, предмет і метод адміністративного права

Адміністративне право – галузь права, норми якої регулюють суспільні відносини, що виникають в процесі організації і реалізації виконавчої влади.

Норми адміністративного права:

- встановлюють форми і методи державного управління, способи забезпечення законності в державному управлінні;
- регламентують порядок створення органів виконавчої влади, їхню компетенцію, повноваження посадових осіб цих органів; взаємовідносини органів виконавчої влади з іншими державними органами, суспільними об'єднаннями, підприємствами і громадянами;
- визначають правове положення громадян, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань та інших недержавних формувань у сфері управління;
- регулюють управлінські відносини в соціально-політичній, соціально-культурній і економічній сферах.

Предметом будь-якої галузі права є коло суспільних відносин, що регулюються її нормами. **Предмет адміністративного права** – сукупність суспільних відносин, що складаються в процесі організації та діяльності виконавчої влади, а також пов'язаних з внутрішньою організацією діяльності державних органів, інших державних організацій та органів місцевого самоврядування, застосуванням заходів адміністративного примусу, реалізацією й захистом прав і свобод громадян у сфері виконавчої влади та здійсненням окремими недержавними формуваннями делегованих їм повноважень і функцій виконавчої влади.

Метод правового регулювання – засоби(прийоми, способи) впливу на волю і поведінку учасників правових відносин.

Для адміністративного права характерні наступні методи правового регулювання:

- **метод влади** – підпорядкування або **метод прямого розпорядництва** – означає, що одна сторона управлінських відносин юридично владна, а друга – юридично підвладна(наприклад відносини між податковою адміністрацією і платниками податку);
- **метод рекомендацій** – рекомендації суб'єкта управління здобувають правову силу за умови прийняття її іншим учасником управління;
- **метод узгодження** – ним регулюються відносини між учасниками, що не знаходяться між собою в підпорядкуванні;

• **метод рівності** – означає, що суб'єкти, які знаходяться на одному рівні державного механізму, здійснюють спільні дії у формі адміністративного договору.

Суть методів адміністративно-правового регулювання управлінських відносин полягає в наступному:

• **встановлення певного порядку дій** – припис до дії за відповідних умов і належним чином, передбаченим відповідної адміністративно-правовою нормою(ст.38 КпАП встановлено, що адміністративні стягнення можуть бути накладені не пізніше двох місяців з дня споєння вчинку, а перевищення цього строку не дозволяє притягувати винуватця до адміністративної відповідальності);

• **заборона певних дій** під страхом застосування відповідних юридичних засобів впливу(заборона направлення скарг громадян на розгляд тим посадовим особам, чії дії є предметом скарги, за порушення даної заборони, винні посадові особи несуть дисциплінарну відповідальність);

• **надання можливості вибору** одного з передбачених адміністративно-правовою нормою варіантів належної поведінки, передбачених адміністративно-правовою нормою(надання посадовим особам можливості прояву самостійності при вирішенні питання про застосування до особи, яка скоїла адміністративне правопорушення, того чи іншого заходу адміністративного стягнення, або звільнити його від відповідальності);

• **надання можливості чинити або не чинити дії**, передбачені адміністративно-правовою нормою у визначених нею умовах(громадянин сам вирішує питання, чи варто оскаржити дії посадової особи, які він оцінює як протиправні).

У сфері адміністративно-правового регулювання досить широко застосовуються **спеціальні адміністративно-правові режими** – як сукупність спеціальних правил, установлених адміністративно-правовими нормами з метою регулювання відповідних суспільних відносин в окремих управлінських сферах, в межах певних територій, щодо окремих категорій громадян чи інших суб'єктів управлінських стосунків, щодо певних видів діяльності тощо. До таких, зокрема, можна віднести паспортний, прикордонний та митний режими, режим державної або військової таємниці, режим заповідних зон, режим зон стихійного лиха, режим зони відчуження (наприклад, ЧАЕС), режим особливого, надзвичайного або військового стану, режим перебування на території України іноземних громадян, режим дозвільної системи та ін.

ПИТАННЯ 2. Місце адміністративного права в правовій системі

Правова система – органічно ціле правове явище, що включає в себе наступні структурні елементи:

- галузі права;
- інститути права;
- норми права.

Основним елементом системи права є **галузь права**, відносно самостійна сукупність його норм, об'єднаних загальністю предмета і методу правового регулювання. Правові норми, які регулюють суспільні відносини, що виникають у процесі здійснення виконавчої влади, утворюють таку галузь як адміністративне право.

Галузь права підрозділяється на **правові інститути** – це таке угруповання норм права певної галузі чи підгалузі, що регулюють конкретний вид, або сторону однорідних суспільних відносин. Для адміністративного права як приклад можна назвати інститути адміністративної відповідальності і адміністративного процесу.

Галузь адміністративного права займає одне з чільних місць у галузевій системі українського права, але предмет адміністративного права не охоплює всі суспільні відносини, що виникають у сфері державного управління. Ці відносини регулюються іншими галузями права. Так виникає його взаємодія з наступними правовими галузями:

• **конституційним правом**, яке закріплює основні принципи організації й функціонування виконавчої влади, місце її суб'єктів у державному механізмі, правові основи їхнього формування, взаємовідносин із суб'єктами інших гілок державної влади; права й свободи громадян, частина яких реалізується в сфері державного управління. Адміністративне право бере початок у нормах конституційного права, деталізує і конкретизує їх; визначає правову реалізацію прав і свобод громадян, компетенцію різних ланок системи виконавчої влади; форми і методи державно-управлінської діяльності й т.п.

• **цивільним правом**, оскільки обидві галузі регулюють відносини майнового характеру. Норми цивільного права регулюють відносини по володінню, користуванню і розпорядженню майном, а нормами адміністративного права регулюються правила руху майна(передача, шлюкування т.п.) в сфері державного управління;

• **кримінальним правом**. Норми адміністративного права визначають, які діяння є адміністративними правопорушеннями, та міри стягнень, які застосовуються до осіб, що їх скоїли. Кримінальне право встановлює, які діяння є злочинами і види покарання за їх скоєння. В певних умовах окремі діяння, які відносяться до провин можуть переростати в злочини і навпаки, що свідчить про "рухливість" границь між адміністративним і кримінальним правом;

• **фінансовим правом**, яке власне своїм народженням зобов'язане державному, адміністративному і частково цивільному праву. Воно регулює відносини у сфері фінансової діяльності держави.

Для регулювання відносин, які при цьому виникають, використовується адміністративно-правовий метод. Адміністративне право регулює управлінські відносини в галузі фінансів, а фінансове – самі фінансові відносини як особливий різновид економічних відносин;

• **земельним правом.** Значна частина відносин, віднесених до предмету земельного права регулюється нормами адміністративного права;

• **трудоим правом.** Діяльність державних службовців є суміжною областю регулювання трудовим і адміністративним правом. Державні службовці діють від імені й за дорученням держави. У процесі своєї діяльності вони виконують організаційні функції. Тому діяльність державних службовців регулюється нормами адміністративного права. Трудові відносини службовця з адміністрацією (оплата, нормування, охорона праці) до управління не відносяться і регулюються нормами трудового права;

• **кримінально-процесуальним цивільно-процесуальним правом.** Розгляд справ про адміністративні правопорушення в суді ґрунтується на загальних процесуальних засадах.

Важливість регулятивного та правоохоронного значення адміністративного права України сьогодні необхідно споріднювати з характером і важливістю завдань та функцій виконавчої влади, тих складних питань, які вирішуються в даний час суб'єктами цієї влади в сфері управлінської діяльності держави на шляху ринкових перетворень.

З початком проведення в Україні адміністративної реформи, метою якої є радикальне поліпшення стану організації виконавчої влади, трансформування її в один з визначальних критеріїв прискорення економічних, соціальних та державно-політичних перетворень у суспільстві, роль адміністративного права як однієї з провідних галузей публічного права різко зростає.

ПИТАННЯ 3. Система адміністративного права

Система адміністративного права – це внутрішня побудова галузі, яка складається з окремих адміністративних норм права, інститутів і підгалузей права, тісно взаємопов'язаних між собою. Для детермінації внутрішніх складових галузі найчастіше застосовуються два критерії: масштабність дії норм та правова природа норм.

В адміністративному праві виділяють загальну, особливу і спеціальну частини.

Загальна частина об'єднує норми, що закріплюють основні принципи управління, правове становище суб'єктів, форми і методи їх діяльності, адміністративний процес, способи забезпечення законності в державному управлінні.

Особлива частина – норми, що регулюють управління народним господарством, транспортом, соціально – культурним будівництвом, зв'язком тощо.

Спеціальна частина – норми, що регулюють адміністративно – правову діяльність суб'єктів управління конкретними сферами, наприклад, адміністративна діяльність органів внутрішніх справ, адміністративна діяльність органів митного контролю тощо.

В адміністративному праві виділяють правові інститути: державної служби, адміністративної відповідальності, місцевого самоврядування та ін.

Зміст адміністративного права становить безперервний ланцюг відносин, що виникають у глибині економічних і соціальних процесів, які перетворюються через діяльність державних органів на адміністративні правовідносини.

Цілі адміністративного права:

- створення умов для ефективної діяльності виконавчої влади;
- забезпечення громадян, громадських об'єднань і підприємств можливістю реалізації прав і свобод, здійснення яких зв'язано з функціонуванням виконавчої влади;
- захист громадян і суспільства від адміністративної сваволі.

ПИТАННЯ 4. Адміністративне право як наука

В юридичній літературі наука сучасного **адміністративного права** визначається як сукупність теоретичних понять, тлумачень та уявлень про чинне адміністративне право, його правові інститути, предмет і метод його правового регулювання, історичні аспекти становлення, проблеми і перспективи розвитку цієї галузі права та сфери її застосування.

Наука адміністративного права вивчає:

- сутність і структуру виконавчої влади;
- відносини, які регулюються нормами адміністративного права;
- види адміністративно-правових норм;
- джерела адміністративного права;
- систему адміністративного права;
- правовий статус суб'єктів і об'єктів державного управління;
- правові форми і методи здійснення державного управління;
- питання адміністративної відповідальності;
- способи забезпечення законності в сфері державного управління.

Предметом пізнання науки адміністративного права є:

- предмет галузі адміністративного права;
- адміністративно-правові категорії;
- практика органів виконавчої влади;

- історія розвитку адміністративного права.

Теоретичною основою науки адміністративного права є філософські й загальносоціологічні науки, положення теорії соціального управління та загальної теорії держави і права.

Методологічною основою науки адміністративного права є наступні методи дослідження:

- історичний;
- порівняльно-правовий;
- логічний;
- формально-юридичний;
- соціологічний.

Завданнями науки адміністративного права є:

- дослідження державного управління, суспільних відносин, що складаються в його сфері та адміністративно-правових норм, якими регулюються ці відносини;
- аналіз практики реалізації адміністративно-правових норм;
- виявлення і вивчення загальних і характерних закономірностей адміністративно-правового регулювання суспільних відносин.

ПИТАННЯ 5. Загальне поняття управління

Управління у загальному розумінні означає будь-який цілеспрямований, організуючий вплив з боку керуючого суб'єкта на поведінку керованого об'єкта, на ті чи інші явища та процеси для приведення їх у відповідність з певними закономірностями. Управлінський вплив має упорядковувачий характер.

Управління являє собою організуючу діяльність людей, що здійснюється для досягнення певних цілей.

Управління обумовлене:

- наявністю суб'єкта управління (той, хто керує) і об'єкта управління (той, ким керують);
- існуванням між об'єктом і суб'єктом прямого (віддання команд, розпоряджень) і зворотного зв'язку (інформування про виконання чи невиконання команд суб'єкта управління).

Управління зводиться до керуючого впливу суб'єкта на об'єкт з метою:

- упорядкування системи;
- збереження структури системи;
- забезпечення функціонування системи.

Залежно від специфіки керованого об'єкта виділяють різні види управління, зокрема технічне, біологічне, соціальне та ін.

Соціальне управління в суспільстві підрозділяється на два види:

- державне (управління справами держави);

• недержавне (управління справами приватних організацій, громадських формувань і т.п.).

Ознаки соціального управління:

- соціальне управління є тільки там, де виявляється спільна діяльність людей;
  - головне призначення соціального управління – упорядковувачий вплив на учасників спільної діяльності;
  - об'єктом впливу соціального управління є поведінка учасників спільної діяльності, взаємовідносини між ними;
  - соціальне управління, регулюючи поведінку учасників спільної діяльності, досягає цієї мети в рамках суспільних зв'язків;
  - базис соціального управління – співвідпорядкованість волі учасників управлінських відносин;
  - механізм реалізації соціального управління уособлюють суб'єкти управління (органи управління).
- В процесі здійснення соціального управління виконуються наступні **функції**:
- збір і обробка інформації;
  - прогнозування (наукове передбачення змін у розвитку яких-небудь явищ чи процесів на основі об'єктивних даних);
  - планування (визначення напрямків, цілей управлінської діяльності, способів і засобів їх досягнення);
  - організація (формування системи управління, упорядкування управлінських відносин між суб'єктом і об'єктом управління);
  - координація та взаємодія, що здійснюються для досягнення загальних цілей управління;
  - контроль і облік.

ПИТАННЯ 6. Сутність, ознаки і функції державного управління

Державне управління, у широкому розумінні слова, – управління справами держави, що здійснюється всіма органами держави й у всіх гілках влади (законодавчої, виконавчої і судової).

Державне управління, у вузькому розумінні слова, – виконавча діяльність по безпосередній організації соціальних процесів у суспільстві.

Суб'єкти державного управління – державні органи і посадові особи, що наділені державно-владними повноваженнями. **Об'єкти державного управління** – підприємства, установи, організації, громадяни, що не мають владних повноважень. Діяльність, здійснювана суб'єктами державного управління стосовно об'єктів, називається **виконавчо-розпорядчою**.

Державне управління характеризується наступними **рисами**.

- є організуючою діяльністю;

- носить виконавчо-розпорядчий характер;
- у процесі здійснення управлінської діяльності реалізуються функції держави в соціально-культурній, соціально-політичній, економічній сферах діяльності;

• здійснюється уповноваженими на те суб'єктами управління.

Функції державного управління:

- розробка і реалізація політики, що виражається в державних програмах загальнодержавного і регіонального масштабів;
- встановлення й ефективне проведення в життя правових і організаційних основ господарського життя;
- управління установами державного сектора;
- регулювання функціонування різних об'єктів недержавного сектора;
- забезпечення реалізації прав і обов'язків фізичних і юридичних осіб у сфері державного управління;
- здійснення державного контролю й нагляду за процесами, що відбуваються в сфері управління і регулювання.

ПИТАННЯ 7. Виконавча влада: поняття, місце в механізмі поділу влади

Державне управління безпосередньо, органічно і нерозривно пов'язане з виконавчою владою. Воно є змістом і формою прояву цієї влади.

Виконавча влада – інструмент захисту і забезпечення інтересів цивільного суспільства і його окремих членів. Функції виконавчої влади зв'язані з практичною реалізацією законів, для чого використовується певна частина державно-владних повноважень.

Головні цілі виконавчої влади:

- забезпечення безпеки громадян, суспільства, держави;
- створення умов, що сприяють благополуччю громадян, суспільства, держави;
- створення умов для реалізації громадянами і організаціями їхніх прав і свобод, для вільного політичного, економічного, соціального і духовного життя суспільства.

Ознаки виконавчої влади:

- універсальність (безупинно і скрізь, де функціонують людські колективи);
- предметність (наявність правових, інформаційних, технічних, організаційних ресурсів);
- примусовість (опора на силу – можливість самостійно здійснювати заходи впливу);
- організуючий характер.

Основні організаційно-правові принципи взаємовідносин

законодавчої, виконавчої та судової влади:

- кожна влада має точно визначену компетенцію, без права тієї чи іншої влади втручатися в повноваження іншої;
- припиняти і скасовувати акти виконавчої влади законодавча влада вправі тільки у випадку їх протиріччя Конституції і законам; не допускається скасування актів виконавчої влади по мотивах їх недоцільності;
- здійснюється взаємоконтроль представницької, виконавчої і судової влади з метою запобігання перевищення повноважень однієї влади по відношенню до іншої;
- гарантією взаємовідносин між владами виступає судова влада, яка уповноважена вирішувати суперечки між ними на основі Конституції;
- для виконавчої влади характерним в основному є принозастосування позитивного характеру, тобто пряме виконання вимог законодавства з метою нормальної і ефективної роботи всіх об'єктів, які знаходяться під її впливом. Застосування вимог законодавства судовою владою здійснюється переважно в негативних випадках, тобто коли ці вимоги порушуються і виникає необхідність у судовому примусі або в судовому правозахисті.

Сфера відносин, у якій діє виконавча влада:

- стосунки влади з громадянином;
- господарство, соціальна і правоохоронна сфери, область зовнішніх відносин та інтересів;
- стосунки з підприємствами, установами та іншими організаціями, відносини з трудовими колективами цих формувань.

ПИТАННЯ 8. Основні функції виконавчої влади

Функції виконавчої влади це відносно самостійні однорідні частини змісту управлінської діяльності, в яких виражається владно-організаційний вплив суб'єкта управління на певний об'єкт. Серед основних функцій виділяють:

1. Функції орієнтування системи:

- аналіз (обробка і осмислення інформації, що проводиться з метою вивчення об'єкта управління, а в подальшому здійснення на нього відповідного керуючого впливу);
- прогнозування (передбачення змін у розвитку подій чи процесів на основі наявної інформації);
- планування (визначення напрямків, цілей, задач і можливих результатів управлінської діяльності);
- правове регулювання (встановлення правового режиму якої-небудь діяльності й функціонування відповідних структур);
- методичне керівництво.

2. Функції забезпечення системи:

- матеріально-технічне забезпечення;
- фінансове забезпечення;
- кадрове забезпечення;
- інформаційне забезпечення.

3. Функції оперативного управління системою:

- організація управління (створення органів управління, визначення їх функцій, підпорядкованості, прав і обов'язків і т.д.);
- загальне керівництво й оперативне розпорядництво;
- попередня і поточна координація дій різних органів управління, посадових осіб, організацій;
- контроль (перевірка фактичного стану справ з метою виявлення й усунення відхилень у виконанні законів, планів, програм і вживання заходів до порушників встановленого порядку);
- облік (систематичний збір відомостей);
- оцінка (усієї роботи, окремих працівників, виконання конкретних завдань і т.д.).

ПИТАННЯ 9. Основні принципи організації виконавчої влади

Принципи – це основоположні керівні ідеї, відправні засади, які покладені в основу організації і діяльності механізму державного управління. Це вихідні положення, на яких ґрунтується управлінська діяльність суб'єктів державної виконавчої влади, розкривається її сутність та соціальне призначення.

Відображаючи найбільш суттєві сторони управлінської діяльності, принципи можуть бути сформульовані у вигляді відповідних правил і мати своє правове, зокрема, конституційне закріплення.

Принципи державного управління прийнято поділяти на *основні, конституційні* (їх інколи називають ще політико-правовими) – носять універсальний, всебічний характер, властиві для всієї управлінської діяльності в цілому, та *допоміжні, похідні* (організаційно-технічні) – носять здебільшого галузевий характер, витікають із основних і сприяють їх розвитку. **Основні (конституційні) принципи державного управління:**

- **розподілу державної влади та самостійності здійснення функціональних повноважень окремими її гілками** – відповідно до ст. 6 Конституції України державна (публічна) влада в країні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Кожна з вказаних гілок влади покликана виконувати лише свої функції і повноваження, не підміняючи одна одну. Це принципове положення стосується і державного управління, враховуючи його нерозривний зв'язок з виконавчою владою. Таким чином, зміст даного принципу зводиться до того, що державна влада реалізується через специфічну

діяльність відповідних державних органів, які при здійсненні визначених для них законом завдань і функціональних повноважень діють самостійно, водночас тісно взаємодіючи між собою;

- **законності** – один із об'єктивно необхідних і важливих принципів державного управління, закріплений Конституцією України (ст. 6, 19 та ін.), передбачає повсюдне і неухильне дотримання всіма суб'єктами права вимог Конституції України, законів та інших нормативних актів в сфері виконавчої влади. "Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України", – говорить у ст. 19 Конституції України;

- **верховенства права (пріоритетності законодавчої регламентації)** – у ст. 8 Конституції сказано, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Найвищу юридичну силу має Конституція України. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції і повинні їй відповідати. Це положення безпосередньо стосується державного управління, враховуючи, що ця діяльність здійснюється в межах чинного законодавства, об'єктивно покликана забезпечувати виконання існуючих законів і повинна бути передусім достатньо урегульована законами, а не підзаконними, зокрема, відомчими нормативними актами. Суб'єкти, які здійснюють державне управління, наділені широкими нормотворчими повноваженнями, але тільки у визначених законом межах. Це характеризує і таку важливу рису державного управління, як його підзаконність;

- **демократизму (народовладдя)** – закріплений у ст. 5 Конституції України, де зазначається, що носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в країні є народ, який здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Цей принцип передбачає гарантовану Конституцією та іншими законами можливість широкої і реальної участі громадян та їх об'єднань у державному управлінні. У ст. 38 Конституції сказано, що громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також користуються рівним правом доступу до державної служби і до служби в органах місцевого самоврядування;

- **соціальної орієнтації (пріоритетності прав і свобод людини в державному управлінні)** – ст. 3 Конституції передбачає, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека вищаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Зміст і

спрямованість діяльності держави визначають права і свободи людини та їх гарантії. Утвердження та забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави;

• **рівноправності громадян та національностей** – ґрунтується на положеннях ст. 24 Конституції, де проголошується, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. У ст. 26 Конституції зазначається, що іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, – за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України;

• **поєднання централізованого державно-управлінського впливу з місцевим самоврядуванням** – витікає із положень ст. 7 та інших статей Конституції України і певною мірою ототожнюється з принципом демократичного централізму. Він передбачає всебічне і гармонійне поєднання прояву державної волі централізованої системи органів виконавчої влади з інтересами місцевого самоврядування. В Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування, – зазначається в ст. 7 Конституції, а ст. 119 Конституції України зобов'язує, зокрема, місцеві держадміністрації забезпечувати взаємодію з органами місцевого самоврядування;

• **позапартійності (департизації)** – відповідно до ст. 37 Конституції України не допускається створення і діяльність організаційних структур політичних партій в органах виконавчої та судової влади і виконавчих органах місцевого самоврядування, військових формуваннях, а також на державних підприємствах, у навчальних закладах та інших державних установах.

До групи **інших політико-правових** принципів слід також віднести **принципи**: –ринкової спрямованості; –гласності; –офіційності; –підконтрольності законодавчій владі та підзвітності Президенту України; –науковості; –економічної доцільності та ін.

Допоміжні (організаційно-технічні) принципи державного управління :

- диференціації (розподілу) управлінських функцій;
- відповідальності суб'єктів управління за результати своєї управлінської діяльності в межах визначеної компетенції;
- поєднання галузевих, міжгалузевих та територіальних особливостей та інтересів;
- поєднання лінійних та функціональних засад;

- поєднання колегіальності та єдиноначальності.

До групи допоміжних відносять також такі **принципи**, як:

- галузевий;
- функціональний;
- лінійний;
- територіальний;
- змішаний та ін.

ПИТАННЯ 10. Форми здійснення виконавчої влади

Форми здійснення виконавчої влади – зовні виражені дії, здійснювані виконавчими органами (посадовими особами) в процесі виконання виконавчо-розпорядницької діяльності в межах їх компетенції та які викликають певні наслідки. Виділяють наступні форми здійснення виконавчої влади:

- **правові**;
- **неправові** (організаційні).

Правові й неправові форми відрізняються за характером спричинюваних наслідків – правові форми завжди спричиняють чітко виражені юридичні наслідки, а неправові форми прямих юридичних наслідків не спричиняють.

Правові форми здійснення виконавчої діяльності класифікуються за змістом, метою використання, способом вираження. **Взалежності від змісту** виділяють **правотворчу і правозастовну** форми здійснення виконавчої влади.

Правотворча управлінська діяльність заключається в створенні, зміні, скасуванні й удосконаленні правових норм, тобто виданні нормативних актів. Правотворча діяльність колегіальних органів управління здійснюється в такий спосіб:

- приймається рішення про розроблення проекту управлінського нормативного акту;
- складається текст проекту;
- проект проходить стадії попереднього обговорення, доробки, узгодження, схвалення відповідними органами;
- організується обговорення проекту в правотворчому органі;
- проект затверджується і публікується.

Процедура прийняття нормативних актів єдиноначальними органами більш проста – керівник органу виконавчої влади після підготовки проекту може відразу затвердити його.

Правозастовна діяльність органів і посадових осіб виконавчої влади полягає в вирішенні конкретних управлінських справ на основі відповідних правових норм.

Правозастовна діяльність включає:

- встановлення фактичних обставин справи;